

Hørings svar fra IOGT i Norge

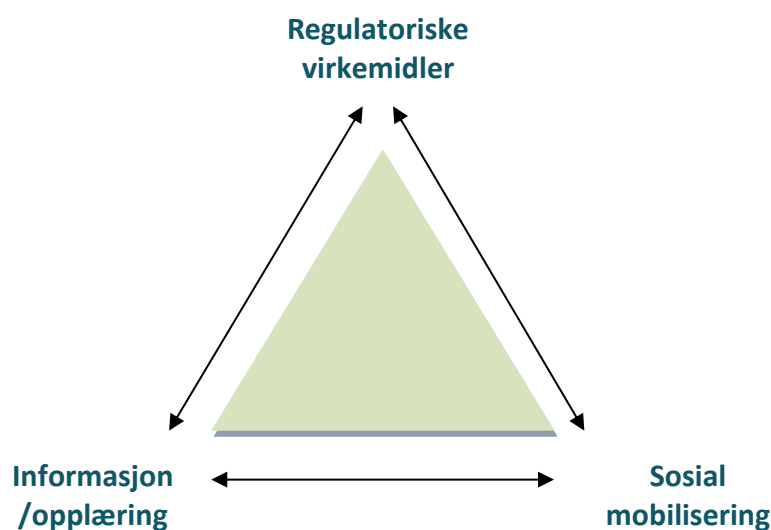
NY NASJONAL ALKOHOLSTRATEGI

IOGT i Norge mener det er viktig at det nå kommer en ny nasjonal alkoholstrategi, ikke minst for å slå fast at å redusere alkoholbruken og -skadene er villet politikk. De siste årene har vi sett at ruspolitikk i større og større grad har handlet om narkotika, mens alkohol nærmest har blitt næringspolitikk. IOGT er positive til at hovedlinjene i politikken skal ligge fast, men vi er likevel bekymret når vi ser at alle tiltak som gjennomføres går i en mer liberal retning.

Samtidig ser vi mange positiv trekk, ikke minst når det gjelder ungdoms forbruk av alkohol, som har gått sterkt ned ikke bare i Norge, men i de fleste europeiske land. Dette er en trend det er viktig å bygge videre på, både for å legge rammer for at dagens ungdommer har et lavt forbruk etter hvert som de blir eldre, og at dette videreføres i nye ungdomskohorter.

Alkohol er det rusmiddelet i dag som fører til flest skader i samfunnet både om en ser på skader på den enkelte eller på tredjepersoner. Norge har sluttet seg til WHO sitt mål om en reduksjon av det skadelige alkoholforbruket med ti prosent innen 2025. For å nå dette målet kommer vi ikke unna at vi må redusere totalforbruket. Det betyr også at hvis vi skal få til redusert skadelig bruk av alkohol må vi ha et ønske om at folk skal drikke mindre. Det gjelder både de som drikker litt og de som drikker lite. Forskning viser at det er vanskelig å redusere problemdrikkingen uten å gå veien om en generell forbruksreduksjon. Alkoholbruk er kollektiv på den måten at folks forbruk glir opp og ned mer eller mindre i takt. Øker gjennomsnittsförbruket vil både den store andelen som drikker relativt lite og storforbrukerne øke sitt forbruk. Det er også utgangspunktet for at hovedlinjen i politikken har handlet om befolkningsrettede tiltak som å begrense tilgjengeligheten gjennom Vinmonopolet, salgs- og skjenketider og gjennom høye særavgifter på alkohol. Det er mer effektivt å endre på kulturer, enn på enkeltindivider. Dette er kunnskap vi mener det er viktig at ligger til grunn også for å politikken fremover, og at totalforbruksmodellen og forebyggingsparadokset forblir utgangspunkt for politikken.

I det rusforebyggingsarbeidet vi selv driver tar vi utgangspunkt i forebyggingstriangelet.

Den mest effektive rusforebyggingen er en politikk som regulerer tilgjengelighet og bruk. Informasjon og opplæring er eksempelvis kampanjer, samtaler med gravide, forebyggingsprogrammer, kurs og andre former for påvirkningsarbeid rettet mot å øke kunnskap, fremme holdninger, kompetanse og endre atferd. Normer og engasjementet handler om forståelse, holdninger, interesse og mobilisering for å redusere alkoholskadene. Identitet og problemforståelse er med og styrer vårt syn på alkoholpolitikken.

De tre hjørnene av trekanten henger sammen. Sosial mobilisering er avhengig av god kunnskap og forståelse og uten en sterk opinion vil den nødvendige støtten til de regulatoriske virkemidlene svekkes. Politikk krever legitimitet i befolkningen og kan ikke løsrives fra dennes kunnskap/forståelse og engasjement. Strengt uformelle normer for drikking kan være med å begrense skadene, mens mer liberale holdninger kan øke behovet for en strengere regulering.

Vi mener det er viktig i forebyggingsarbeidet å ha søkelys på hvordan normene rundt bruk av alkohol påvirker forbruksmønstre.

Den norske alkoholnormen har to store utfordringer

- 1) Den innebærer en forventning om at alle velfungerende voksne bruker alkohol, og det igjen innebærer en normalisering av alkoholbruk
- 2) Den har en stor aksept for fyll og utagerende atferd knyttet til alkoholbruk.

En effektiv strategi for å redusere bruken av alkohol i samfunnet må utfordre disse forventningene o. En reduksjon i det skadelige alkoholforbruket innebærer at vi må redusere totalforbruket og at vi må endre fyllekulturen. Da er vi avhengige av gode forebyggingsprogrammer og av godt informasjonsarbeid for å utfordre den rådende alkoholnormen.

IOGT mener det er spesielt viktig å løfte frem følgende tiltak i den nye strategien -

1. Bevare og styrke de regulatoriske virkemidlene.

Den mest effektive rusforebyggingen er en politikk som regulerer tilgjengelighet og bruk - begrenset tilgjengelighet av salgs- og skjenkesteder, kontroll, høye avgifter osv. Ifølge WHO er de tre mest effektive virkemidlene for å begrense alkoholforbruk og – skader regulering av pris, tilgjengelighet og reklame.

Forskning viser at forbruket og de alkoholrelaterte problemene øker med økende tilgjengelighet, og når tilgjengeligheten reduseres avtar alkoholbruken og de relaterte problemene. Studier viser også en sammenheng mellom antallet salgs- og skjenkesteder og omfanget av ulike typer alkoholrelaterte skader og trafikkulykker. Norge er et av de landene som har brukt de alkoholpolitiske virkemidlene mest effektivt. Samtidig har det skjedd en stadig liberalisering de siste tiårene, og det er mangler i kontrollpolitikken slik den følges opp i kommunene.

Med tanke på det siste vil vi spesielt peke på kontrollen med at mindreårige ikke får kjøpt alkohol (se eget punkt) og at håndhevelsen av at det er forbudt å skjenke folk så mye at de står i fare for å bli synlig berusede. Vi vet at mindre fylledrikking blant annet vil få ned en del av skjenkerelaterte voldskriminaliteten. Dessverre ser vi at dette er et forbud som stadig brytes. Skal vi få utnyttet potensialet i dagens lovgivning, må dette lovbudet innskjerpes. Det kan lettest gjøres ved at de som overskjenker løper risiko for å miste bevilgningen for kortere – og ved gjentatte tilfeller lengre – tid. I dag er beklageligvis muligheten til å bli kvitt en skjenkebevilling så godt som fraværende i de aller fleste kommunene. Det skal vært grove og gjentatte brudd på alkohollov og bevillingsreglement til for å pådra seg så mange prikker at en må stenge kranene for en periode.

IOGT mener at det i den nye strategien må slås fast at

- Alkoholavgiftene skal brukes aktivt, og justeres etter lønns- og prisvekst.
- Salgstidene for alkohol skal ligge fast
- Den nasjonale maksimaltiden for skjenking skal være kl. 02.00
- Vinmonopolordningen skal vernes ved å ikke innføre nye tiltak som truer den i henhold til EØS-lovgivningen. Det skal ikke åpnes opp for nye salgskanaler utenfor Vinmonopolet.
- De normerte reglene for inndragning av bevilling strammes inn.

2. Det skal være lett å ta rusfrie valg

Dette er et mål som etter vår mening godt kunne stå som overskrift godt kunne stå som overskrift på hele strategien. Noe av det viktigste vi kan gjøre for å holde forbruket av alkohol nede er å motvirke drikkepress og normalisering av alkoholbruk. Vi hadde vunnet mye dersom vi greide å fjerne den alkoholbruken som så vel voksne som unge føler seg «presset» til å ta del i – gjennom konvensjoner, vaner, tradisjoner og andres normative atferd. En svensk undersøkelse viste at 15 prosent av de spurte svarte at de kunne tenke seg å leve et liv uten alkohol, på tross av at drakk alkohol i dag. Dette er ikke nødvendigvis storforbrukere, men normalbrukere som drikker i sosiale sammenhenger mest fordi det forventes.

Den sosiale støtten antas å være en av de mest sentrale mekanismene for utvikling av en bestemt type atferd. Det finnes betydelig sosial støtte for å drikke alkohol, og ofte få som drar i motsatt retning. Fordi alkohol hører med i så mange sammenhenger er de sosiale gevinstene ved et glass mye større og mer reelle, mer umiddelbare enn langsiktige skadevirkninger. Et eksempel: en 16 år gammel gutt er på fest. Han ønsker egentlig ikke å drikke alkohol, og har bare smakt en gang tidligere. I løpet av festen kommer den peneste jenta i klassen bort til ham, selv om hun nesten aldri har snakket med ham før. Hun gir ham en øl. Plutselig blir det å drikke noe som har enorm betydning. Argumentasjon knyttet til fysiologisk effekt, akutt forhøyet alkoholrisiko, alkohollov, etikk e.l. vil neppe ha stor effekt. Og opplevelsen av positiv oppmerksomhet varer mye lenger enn rusen. Sånn sett skal du egentlig ha ganske gode grunner for ikke å drikke.

Mens de regulatoriske virkemidlene påvirker hvor enkelt det er å skaffe seg rusmidler (fysisk tilgjengelighet) og kostnaden ved det (økonomisk tilgjengelighet) handler det å jobbe med det kulturelle bakteppet den sosiale og psykologiske tilgjengeligheten. I hvilken grad bruk av

rusmidler er akseptert i samfunnet eller blir oppmuntret til/frarådet av personer som er viktig for den enkelte og hvordan det oppfattes å bruke rusmidler – kult, moderne, gammeldags etc. Dette styres gjerne av fellesforestillingene i den gruppen vi er med i.

Dette er atferd som lar seg forebygge. Forebyggingsarbeidet bør fokusere på mennesker og deres grunner til å bruke rusmidler, en forståelse for hvorfor ungdommer begynner å drikke alkohol og hvorfor atferden videreføres. En viktig grunn til at informasjonskampanjer ofte har en begrenset effekt er fordi vi ikke bare handler i tråd med kunnskap og fakta, men at vi påvirkes av andre rundt oss – vi er opptatt av hva andre mennesker tror og mer er rett måte å oppføre seg på. I forebyggingsopplegg hvor vi bedriver normkritikk ser vi på alle de «reglene» som vi ikke snakker høyt om, men som er med på å styre vår atferd. Gjennom å stille spørsmål ved det vi bare bruker å gjøre kan vi utvide rammene for det normale.

IOGT mener at det i den nye strategien må være viktig å

- Legge til rette for den store samtalen om alkoholens plass i vårt samfunn. Det krever et spesielt søkelys på utfordringen som normaliseringen av alkoholbruk i norsk kultur og effekter dette har på barn og unge og andre sårbare grupper
- Synliggjøre normene rundt alkohol. Strategien må ta hensyn til de normene som finnes rundt bruk av rusmidler i samfunnet og hvilke muligheter og begrensninger disse gir.
- Arbeide mot at alkohol skal være en selvfølge i alle sosiale sammenhenger.
- Opprettholde forbudet mot alkoholreklame. Særlig viktig er det at forbudet holdes teknologinøytralt, og at det blir økt søkelys på den reklamen som er rettet mot ungdom i sosiale medier, enten fra nasjonale og globale alkoholprodusenter eller fra lokale salgs- og skjenkesteder. Kommunene må kontrollere disses digitale flater.
- Det oppmuntres til refleksjon blant nasjonale og lokale medier om på hvilken måte de fremstiller alkohol gjennom øltester, vinspalter og kultursider.
- Andelen i befolkningen som velger ikke å drikke alkohol skal være et av målene for ruspolitikken.
- Styrke og anerkjenne positive rusfrie trender blant unge.

3. Unngå at nye grupper får interesse av inntekter fra salg av alkohol

Å begrense de privatøkonomiske interessene bak alkoholsalg har vært en hjørnestein i politikken. I dag får en fort en følelse av at alkoholsalg er et ønsket virkemiddel for å holde hjulene i gang i mange bransjer.

Hvis folk skal drikke mindre, må det selges mindre alkohol. De siste tiårene er antallet enkeltpersoner som tjener penger på alkohol økt sterkt som en følge av liberalisering av politikken. Det er åpnet for svært mange småprodusenter som hver for seg ikke betyr mye, men med mange gårdsutsalg, mange minibryggerier, sterkt økende antall skjenkesteder også videre, vil det være mange som risikerer å miste sin inntekt dersom vi lykkes med en mer ambisiøs alkoholstrategi. Ikke minst vil noen miste betydelige inntekter fordi de som har et problematisk alkoholforbruk tar unna halvparten av det totale forbruket.

Det argumenteres med at folk forventer å kunne drikke når de er ute, uten at det kan dokumenteres at dette har vært noe faktisk savn tidligere, enten det dreier seg om

kulturarenaer som biblioteker og fotballstadioner eller det er virksomheter som egentlig skulle leve av helt andre ting – som frisører, møbelbutikker eller skobutikker.

Mest påfallende blir dette når det kommer til taxfree-omsetningen på flyplassene våre. Avinor har gjennom denne blitt en premissleverandør for viktige deler av politikken. Lokalpolitikere tenker naturlig nok arbeidsplasser, og kjemper for tax-free for å beholde den lokale flyplassen. Slik blir handel med alkohol næringspolitikk, og ikke helsepolitikk.

En økt alminneliggjøring og alkoholavhengighet i ulike bransjer er lite egnet til å redusere alkoholbruk. At alkohol får innpass på stadig flere steder i samfunnet fører også til at blir færre steder hvor det ikke drikkes og stadig vanskeligere å konkurrere for virksomheter som ikke ønsker å støtte seg på alkoholomsetning.

I OGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Det må være reelt at skjenkebevilgninger skal være lett å miste, og at det ikke som nå går automatisk i at nye søknader bevilges.
- Det må være ligge i den nye strategien at alkoholsalg ikke er ønsket på arenaer hvor det drikkes lite eller ingen alkohol i dag, som på kulturarenaer som fotballstadioner og bibliotek.
- Tax-free-ordningen avvikles. Inntil det skjer reverseres kvoteøkningen som kom i 2014.
- Ordningen med gårdssalg av alkohol avvikles
- Boligområder, skoler, sportsarenaer og andre arenaer hvor barn samles skal skjermes i bevilgningstildelinger. Parker, strender og andre viktige fellesarealer skal være alkoholfrie.

4. Satsning på foreldrerettet forebygging

I OGT mener det er viktig i den nye strategien å ha stor vekt på de mulighetene foreldre har for å påvirke sine barn og ungdommers bruk av rusmidler.

I en kunnskapsoppsummering fra Bergensklinikkene fra 2010 konkluderes det med at det finnes solid dokumentasjon på at foreldre har en viktig rolle når et gjelder utviklingen av barn og ungdommers bruk av alkohol og andre rusmidler. Et gjennomgående trekk er at restriktivitet og åpen dialog fra foreldres side, henger sammen med mindre rusmiddelforbruk hos ungdommen.

Å ha et godt forhold til sine foreldre er en beskyttelsesfaktor, og øker også sannsynligheten for at ungdommer som blir tilbudt cannabis vil takke nei. Korus-forskerne Trude Aalmen og Øystein Henriksen kaller det «Å ha mamma's stemme med på fest». Basert på gruppeintervjuer i videregående skole viser de at deltakerne legger stor vekt på hva foreldrene sier. De vet hva foreldrene mener om drikkingen, og har med seg denne voksenstemmen helt inn på festen. Ungdommene kombinerer det å ha nærhet og fortrolighet til foreldrene, med et sosialt spill i forhold til venner, som forskerne beskriver som et relativt nytt fenomen i ungdomsforskning. For mange ungdommer kan det være greit å ha noen å «skylde på» hvis de skal si nei.

IOGT har drevet foreldreprogrammet Sterk&Klar i ungdomsskolen i nesten 25 år, og ser at det har stor betydning å få foreldre på banen, og bygge nettverk mellom foreldre på ungdomstrinnet. Foreldre i en klasse eller et trinn som kjenner hverandre og samarbeider godt bidrar til å skape et godt oppvekst og skolemiljø. Møtene er også en god arena der man som foreldregruppe kan bli enige om felles grenser. Gruppen kan legge noen viktige premisser for hvordan ungdomskulturen utvikler seg.

IOGT jobber også inn mot minoritetsmiljøer med programmet Sterk&Klar Intro. Norsk alkoholkultur blir fort et hinder for integrering. Hvis man kommer fra et samfunn eller miljø der alkohol ikke er vanlig dropper man kanskje lønningsspilsen fordi man føler man ikke har noe der å gjøre. Undersøkelse fra SIRUS (nå FHI) viser at innvandrerbefolkningen drikker vesentlig mindre enn gjennomsnittet. Innvandrerungdom drikker mindre enn norskfødte. Holdningen til rusmidler i innvandrer miljøene – mindre toleranse og aksept for fyll – er trolig beskyttende mot rusproblemer. Det er derfor viktig å støtte opp om dette i møtet med den norske alkoholkulturen.

IOGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Forebygging rettet mot foreldre må være et av hovedpunktene i strategien
- Det slås fast at frivillige organisasjoner skal være en aktiv samarbeidspartner i et forebyggende arbeidet. Organisasjonene må få mulighet til å bygge opp og ta vare på kompetansen og engasjementet gjennom forutsigbare tilskuddsordninger og et langsiktig perspektiv på samarbeid med det frivillige.
- Det må jobbes inn mot minoritetsmiljøer for å motivere til økt foreldreengasjement og samtaler om rusmidler.
- Ungdataundersøkelsene gjennomføres minst annet hvert år på alle ungdoms- og videregående skoler. Vi bruker disse aktivt i våre møter med foreldre, og dette er en god måte å bli konkret på hvordan situasjonen ser ut i deres nærmiljø. Vi ser derfor med bekymring at enkelte kommuner, som for eksempel Trondheim, velger å ikke gjennomføre undersøkelsen.

5. Tidlig intervensjon

Ifølge nyere forskning er tidlig intervensjon et virkemiddel som vil ha god effekt. Her burde fastleger og bedriftshelsetjenester kunne gjøre en større innsats som vi vet ville betale seg, både med tanke på redusert alkoholbruk og redusert forekomst av en rekke skader, sykdommer og lidelser. Sannsynligvis ville vi også se økt produktivitet og mindre fravær i arbeidslivet.

En undersøkelse Respons Analyse gjorde for alkovettorganisasjonen Av-og-til viste at bare tre prosent av de som har gått gjennom en vanskelig periode i livet opplevde at fastlegen tok opp alkoholbruk med dem. Forsker og spesialist i allmenmedisin Torgeir Gilje Lid har undersøkt hva som er barrierer for at fastlegen skal snakke om alkohol med sine pasienter. Det at alkoholbruk både er normalt og skambelagt viste seg å være en hovedutfordring. Han forteller at flere av legene han snakket med i forbindelse med hans doktorgradsavhandling sier at de ønsket å snakke om alkohol hvis det var tegn til skader eller problemer forårsaket

av alkohol, men at det ofte var vanskelig å komme på det før det var gått for langt og blitt et tydelig problemⁱ.

I januar 2019 skrev Helsedirektør Linda Granlund og divisjonsdirektør for avdeling folkehelse og forebygging ved Helsedirektoratet en kronikk i Aftenposten med tittelen «Vi må snakke om alkohol». Til IOGTs medlemsblad Aksent sier Granlund

– Det er rart at det skal være så mye mer sensitivt å snakke om alkohol enn for eksempel mat. Alle vet at usunt kosthold er uheldig for helsa, og at det er dumt å røyke. Det er det greit å snakke om. Men det virker som folk har den oppfatninga at det ikke er farlig med alkohol så lenge en ikke blir avhengig. Når vi vil snakke om at det ikke er helt sånn, blir vi oppfatta som moralister. Det rokker visst ved livsgleden deres. Vi skal liksom ikke komme her og komme her. Men jeg kjenner jo sjøl at det er lettere å drikke mer vin når jeg har en kartong i skapet. Det er rart at det skal være så vanskelig å snakke om det.

Ungdom som kommer i kontakt med BUP må i større grad enn i dag kartlegges for rusmiddelbruk, inkludert alkohol. Om lag åtte av ti poliklinikker har for dårlige kartleggingsrutiner, ifølge en tilsynsrapport fra 2015.

IOGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Tidlig intervensjon og oppfølging blir styrket
- Fastleger tematiserer alkohol i flere samtaler med pasienter

6. Håndhevelse av aldersgrenser

Det er god forskningsmessig støtte også for at aldersgrensene er viktige tiltak for å holde forbruket nede hos ungdommer. Den hadde imidlertid virket langt bedre dersom mindreårige ikke fikk kjøpe det de ønsker av alkohol. Juventes årlige innkjøpsforsøk – Skjenkekontrollen- viser at det er fullt mulig for 13-17-åringer å få kjøpt blant annet øl og cider i dagligvarehandelen, selv om antallet som får kjøpt gledelig nok har blitt redusert siden de startet opp prosjektet. I 2019 fikk mindreårige kjøpt alkohol i et av fem forsøk. Omsetning til mindreårige bedømmes som alvorlig i reglene for prikkbelastning, men dessverre er det nesten umulig å avsløre at omsetning til mindreårige foregår.

At aldersgrensene ikke fungerer optimalt, underminerer forebyggingsinnsats som retter seg mot de unge. Det er ikke lett å bygge opp gode holdninger til alkohol, samtidig som ungdommene ser at det ikke blir vurdert som alvorlig at de har god tilgang til drikkevarene i vanlige dagligvarebutikker.

IOGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Aldersgrensene for alkohol håndheves strengere
- Salg og skjenking av alkohol skal umiddelbart føre til midlertidig tap av bevilling
- Det innføres legitimasjonsplikt for alle, uavhengig av alder.

7. Norge må spille en tydelig rolle i det globale helsearbeidet

Globalt fører alkohol til rundt 3 millioner dødsfall i året. FNs bærekraftsmål pkt. 3.5 slår fast at verdenssamfunnet skal styrke forebygging og behandling av narkotikamisbruk og skadelig bruk av alkohol.

Forskning gjort av den canadiske forskeren Jürgen Rehm viser at vi på langt nær vil nå FNs bærekraftsmål eller målene for å begrense ikke-smittsomme sykdommer når det gjelder alkohol. Riktignok har det vært en positiv utvikling blant unge mennesker i Europa, men særlig øker forbruket i Afrika og Asia. Dette er land som allerede sliter med helse- og fattigdomsproblemer som kommer dårligst ut. Alkohol er en medvirkende faktor til helseulikheter både mellom land og innenfor land, og selv om det generelt er forbedringer når det gjelder den globale helsen bidrar alkoholbruk til å bremse denne utviklingen. Det er et alvorlig tankekors at det er de fattigste landene som bærer de største byrdene, mens inntekten fra slaget går til selskaper i de rikeste landene.

IOGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Norge skal ha en aktiv rolle for å videreføre WHO Global Alcohol Strategy med etablering av et mer forpliktende internasjonalt rammeverk for alkoholkontroll i regi av WHO
- Norge tar et særlig ansvar for å forebygg psykisk uhelse og skader fra alkohol- og narkotikabruk i lavinntektsland
- Norge skal jobbe for et internasjonalt rammeverk som sikrer av involvering av kommersielle aktører blant annet innenfor helseskadelige produkter og næringsmidler må skje med varsomhet. Arbeide for å opprettholde klare skott mellom WHO og alkoholindustrien.
- Det slås fast at alkohol som et helseskadelig produkt på linje med tobakk, bør utelukkes fra Statens pensjonsfond Utland.

8. Styrke legitimiteten til politikken

Skal vi få redusert skadelig bruk av alkohol, må vi ha et genuint ønske om at folk skal drikke mindre. Som vi har nevnt flere ganger i dette høringssvaret hører alkohol med i mange sosiale sammenhenger. Tilgang for å begrense bruken vil alltid være en balanse mellom effektivitet og legitimitet. Dette legger selvsagt også rammer for politikken, og gjør at utgangspunktet blir et annet enn for eksempel tobakk. Vi er opptatt av at politikken må ha legitimitet, samtidig som vi ser et paradoks i at legitimitetsargumentet ofte er blitt brukt som argument for en stadig mer liberal politikk.

Vi savner politikere som står frem og argumenterer klart for de regulatoriske virkemidlene ikke bare for at polet gir god kundeservice, men også fordi det holder forbruket nede. Etter IOGTs mening er det behov for en åpen samtale om alkoholens plass i vårt samfunn. Løsningen for å skape legitimitet for politikken må ligge i sosiale mobilisering og opinionsbygging, ikke kun ved å liberalisere politikken. Dette må også være en viktig del av det forebyggingen arbeidet.

IOGT mener at det er viktig i den nye strategien at

- Det gjennomføres informasjonskampanjer for å synliggjøre hvordan en restriktiv politikk virker for å redusere alkoholskadene

- Det jobbes aktivt med å opprettholde den brede støtten til en restriktiv alkoholpolitikk.

Hanne Cecilie Widnes
Generalsekretær

Ørnulf Thorbjørnssen
Leder, IOGT i Norge

Kontaktinformasjon
IOGT i Norge
Torggata 1
0181 Oslo

Tlf. 23 21 45 80
Mail: iogt@iogt.no

ⁱ <https://www.dagensmedisin.no/artikler/2015/06/08/leger-utsetter-praten-om-alkohol/>